

demOS

Jaargang 34
April 2018

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

NiDi

inhoud

- 1 Thaise migrantenvrouwen in Nederland en Zweden
- 4 Flexibel contract staat een vaste partnerrelatie onder laagopgeleiden in de weg
- 5 De Amerikaanse droom vervaagt
- 8 Risico op sterven door vliegtuigongeluk sterk afgenomen

4

Thaise migrantenvrouwen in Nederland en Zweden

KAREN HAANDRIKMAN & NATASHA WEBSTER

In de laatste 20 jaar zien we een forse toename van Thaise migratie naar Europa. In Nederland wonen nu ongeveer 13.000 mensen die in Thailand zijn geboren; drie keer zo veel als 20 jaar geleden. In het minder bevolkte Zweden zijn nu 40.000 Thaise migranten, en is de Thaise bevolking sinds 1998 met een factor vier toegenomen. Hoe vergaat het deze bijzondere migrantengroep?

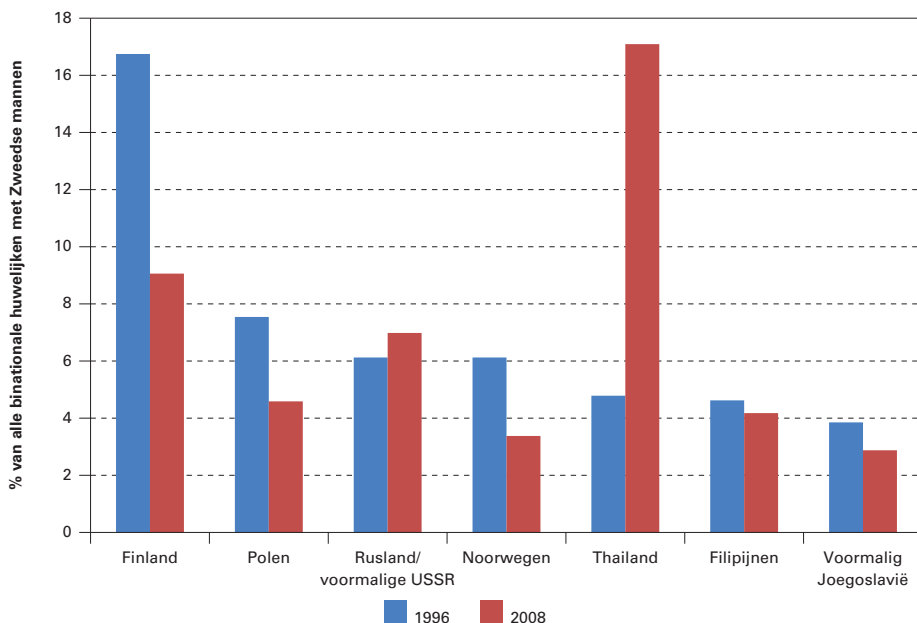
In het traditionele migrantenverhaal is de doorsneemigrant een man, jong en alleenstaand. Dat verhaal gaat zeker niet op voor de migranten die van Thailand naar Europa komen. Zo is maar liefst 80 procent van de Thaise migranten in Zweden en Nederland een vrouw, en komt het merendeel van de Thaise vrouwen naar Europa als huwelijksmigrant. Van alle Thaise migranten met een partner heeft ongeveer 85 procent een Nederlandse dan wel Zweedse partner (dit percentage ligt rond 35 procent voor andere migrantenvrouwen in Zweden). In Zweden hebben Thaise vrouwen sinds het begin van de 21ste eeuw Finse vrouwen vervangen als belangrijkste 'leverancier' van buitenlandse echtgenotes (zie figuur 1). In Nederland staan Thaise vrouwen op nummer vier op de ranglijst van huwelijksmigrantinnen.

Achtergrond

Thailand is een belangrijke toeristische bestemming voor Europeanen, voornamelijk van Russen, Engelsen en Duitsers, maar ook van Zweden en Nederlanders. Jaarlijks reizen ongeveer 300.000 Zweden af naar dit Aziatische land. Het toerisme is een belangrijke reden voor de toename in huwelijken tussen Zuidoost-Aziatische vrouwen en westerse mannen. De eerste Thaise huwelijksmigrantinnen kwamen naar Zweden en

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Figuur 1. Populairste landen van herkomst van buitenlandse echtgenotes in Zweden, in 1996 en 2008

Bron: Zweedse registerdata (PLACE database, Uppsala Universiteit).

Nederland in de jaren zeventig. Eerdere migranten kwamen vaak via bekenden of familieleden. Figuur 2 laat zien dat vooral in recente jaren het aantal Thaise vrouwen in Zweden en Nederland is toegenomen. Dit wordt voornamelijk toegeschreven aan het toegenomen toerisme en het internet als middel om partners te ontmoeten.

Huwelijksmigranten en machtsverhoudingen

Huwelijksmigratie wordt in de literatuur en de media vaak geïnterpreteerd als eenrichtingsverkeer, zowel wat betreft geografie als wat betreft macht en zeggenschap (in de vakliteratuur aangeduid als 'agency'): een vrouw uit een minder ontwikkeld land trouwt met een man in een westers land waarbij de man wordt gezien als degene met de macht en de middelen. De vrouw wordt niet beschouwd als iemand met een eigen stem en wil, maar wordt naar Europa 'gehaald'. Op veel internationale datingsites worden Thaise

vrouwen aangeprezen als lief, traditioneel, zorgzaam en onderdanig. Dit soort geseksualiseerde beeldvorming draagt bij aan hoe deze migranten worden gezien in zowel Thailand als Europa. In de Zweedse media wordt vaak een stereotiep beeld geschetst van de problemen verbonden aan Thais-Zweedse paren, te weten dat van ongelijke machtsverhoudingen, een geschiedenis van seks-toerisme en andere sociale problemen waarbij de Thaise vrouwen worden neergezet als materialistische plattelandsvrouwen en onwetende slachtoffers. Klopt dat beeld als we kijken naar de sociaaleconomische status van deze vrouwen, en wat zijn hun eigen verhalen over hun migratie, integratie en hun levens in Europa?

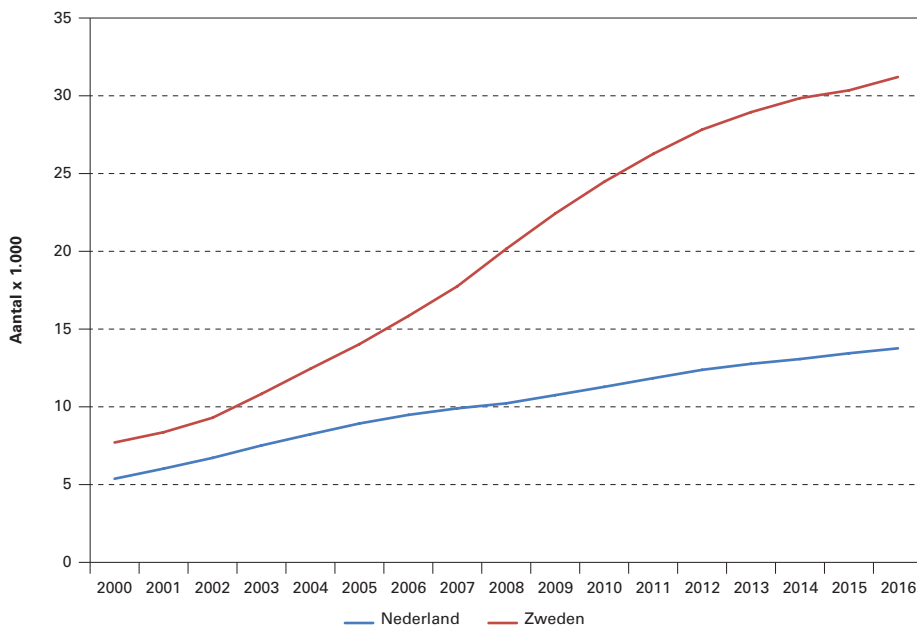
Profiel van Thaise migrantenvrouwen

Thaise migrantenvrouwen zijn, vergeleken met andere huwelijksmigranten, vaak ouder dan 30 jaar en velen hebben al eerdere huwelijken achter de rug, soms met negatieve ervaringen. De meesten komen van het platteland in het noorden van Thailand en zijn vaak eerder in hun leven verhuisd voor werk naar onder andere Bangkok, andere gebieden in het zuiden, of zelfs naar het buitenland. Trouwen met een westerling als huishoudstrategie komt steeds vaker voor. Veel vrouwen willen hun kinderen een beter leven in Europa geven. De vrouwen hebben hun partner op uiteenlopende manieren ontmoet, zowel in het toeristische circuit als via werk of vrienden. Alle geïnterviewde vrouwen gaven aan een bewuste keuze te hebben gemaakt om te trouwen met een Europese partner. Het was echter wel een keuze waar ze vaak lang over na hebben gedacht. Door hun huwelijk gaat hun status in Thailand omhoog, een status die nog eens wordt versterkt door het regelmatig sturen van geld naar familieleden in Thailand. Om een idee te krijgen om welke bedragen het gaat: in beide landen sturen de vrouwen naar eigen zeggen ongeveer 100 tot 700 euro per maand naar het thuisfront. Qua status leven deze Thaise vrouwen in twee werelden omdat zij in Europa een lage sociale status genieten.

In Nederland of Zweden is een doorsneehuwelijk een individuele kwestie: het betekent vooral veel voor de twee mensen die de huwelijksrelatie aangaan. In Thailand brengt een huwelijk veel meer verplichtingen met zich mee en zien familieverhoudingen er heel anders uit. Volwassen kinderen worden geacht hun ouders en eventueel andere familieleden emotioneel, financieel en materieel te ondersteunen. Dochters hebben hierin een zwaardere taak dan zonen, en worden primair verantwoordelijk geacht voor de zorg van hun ouders. Ook wordt van oudere broers en zussen verwacht dat ze bijvoorbeeld aan de opleiding van jongere broertjes en zusjes meebetalen. Zoals reeds eerder gememoreerd voldoen de meeste geïnterviewde vrouwen aan deze taak door regelmatig geld te sturen naar familieleden. Hun Europese partners hebben niet altijd evenveel begrip voor deze situatie, en in sommige gevallen leidt dit tot conflicten.

De vrouwen die voor 1995 naar Europa kwamen waren veelal jong en laagopgeleid, ook vergeleken met andere migrantenvrouwen. Maar in de

Figuur 2. Aantal Thaise vrouwen in Nederland en Zweden, 2000-2016

Bron: CBS Statline (2017); Statistics Sweden (2017).

laatste tien jaar zijn Thaise migrantenvrouwen in Zweden steeds ouder en ook vaker hoogopgeleid - bijna een derde van de recent gearriveerde vrouwen is hoger opgeleid. De vrouwen in het Nederlandse onderzoek waren over het algemeen lager opgeleid. Uit de interviews valt op te maken dat echtscheidingen onder Thais-Zweedse en Thais-Nederlandse stellen vrij veel voorkomen. Veel vrouwen vinden echter na een scheiding snel een nieuwe partner en blijven in Europa.

Arbeidsethos en ondernemerschap

Zowel in Zweden als in Nederland staan Thaise vrouwen bekend om hun hoge arbeidsparticipatie. In Zweden is hun arbeidsparticipatie net zo hoog als de participatie van in Zweden geboren vrouwen. Wel is het zo dat veel vrouwen lastig passend werk vinden als ze hoogopgeleid zijn. Het ontbreekt hen vaak aan netwerken, kapitaal en andere belangrijke ingangen op de arbeidsmarkt. Deze waarneming geldt echter voor veel groepen immigranten. De Europese partner speelt een belangrijke rol bij het vinden van werk of het opstarten van een bedrijf; hij heeft vaak wel ingangen waar zijn partner van kan profiteren.

Thaise vrouwen staan voorts bekend om hun ondernemerschap, en ook in Zweden hebben ze vaker dan andere migrantenvrouwen en Zweedse vrouwen een eigen bedrijf. De belangrijkste sectoren waarin zij werkzaam zijn betreffen het toerisme en de voedsel- en gezondheidsindustrie. In vrijwel elk Zweeds dorp is wel een Thais afhaalrestaurant te vinden en meestal ook een Thaise massagesalon. Omdat Thailand een populaire vakantiebestemming is zijn beide gemeengoed geworden in Zweden. Daarnaast hebben Thaise ondernemers in Zweden vaak niet alleen een bedrijf in Zweden, maar ook in Thailand. Hoogopgeleide Thaise vrouwen zijn vaak zelfstandig ondernemer. En wellicht dat een relatie met een man die zelfstandig ondernemer is aanstekelijk werkt: deze Thaise vrouwen hebben een vier keer zo hoge kans om zelf ook een eigen bedrijf te hebben. Het zijn creatieve ondernemers, die ingenieuze manieren vinden om hun bedrijf aan de lokale markt aan te passen. Een voorbeeld is een Thaise vrouw die in haar Zweedse massagesalon klanten in een aparte kamer masseert, in tegenstelling tot Thailand, waar klanten vaak bij elkaar in dezelfde ruimte behandeld worden. Een ander voorbeeld is een Thaise vrouw die in haar restaurant de gerechten heeft aangepast aan lokale eetgewoontes.

Leeftijdsverschil partners

Uit het Zweedse onderzoek blijkt dat bij 40 procent van alle Thais-Zweedse paren de man meer dan tien jaar ouder is dan de vrouw. Zulke leeftijdsverschillen komen ook wel voor bij Filipijns-Zweedse paren, maar ze zijn veel groter bij de Thais-Zweedse stellen. Grote leeftijdsverschillen tussen mannen en vrouwen in een relatie worden vaak geassocieerd met genderongelijkheid, een slechtere onderhandelingspositie voor de vrouw en minder kansen voor vrouwen in het algemeen. De vrouwen in het Zweedse onderzoek zeggen dat zij het leeftijdsverschil ook wel als een probleem zien. Maar de meeste vrouwen geven in

Voor het Zweedse onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit artikel werden registerdata van de hele bevolking gebruikt om de demografische en sociaaleconomische kenmerken van de Thaise bevolking in kaart te brengen. Ter aanvulling zijn diepte-interviews met Thaise vrouwen gehouden om nuance aan te brengen in hoe we deze processen kunnen begrijpen. De meeste geïnterviewde vrouwen zijn woonachtig op het platteland. Voor de Nederlandse invalshoek zijn recente gegevens van het CBS gebruikt en wordt verwezen naar het proefschrift van Panitee Suksomboon die in 2009 promoveerde op een onderzoek naar Thaise migranten in Nederland, gebruik makend van kwalitatieve onderzoeksmethoden.

het onderzoek ook aan dat zij van plan zijn om gezamenlijk terug te keren naar Thailand als hun man met pensioen gaat. De meesten hebben ook al gezamenlijk een huis gekocht in Thailand, ter voorbereiding op een latere levensfase.

Passieve slachtoffers of actieve deelnemers?

Huwelijksmigratie brengt het gevaar met zich mee dat de machtsverhoudingen tussen man en vrouw binnen een relatie onevenwichtig zijn: de economische, geografische en culturele verschillen tussen land van herkomst en bestemming zijn immers vaak aanzienlijk. Maar ondanks deze verschillen kunnen vrouwen wel degelijk hun eigen wil uitoefenen binnen hun relatie en bewuste keuzes maken ten aanzien van hun levensloop en die van hun familieleden. Uiteraard zijn er meer mogelijkheden voor zelfstandigheid wanneer men financieel onafhankelijk is of als de echtgenoot gepensioneerd is. Daarnaast vindt er vaak een kentering in de machtsverhoudingen plaats als de stellen in Thailand zijn. Thaise migrantenvrouwen in Europa zijn in redelijke mate financieel onafhankelijk van hun partner, en zijn actief op de arbeidsmarkt en sterk ondernemingsgezind. Ook wat betreft het leren van een nieuwe taal zijn ze doorgaans goed geïntegreerd in Zweden en Nederland.

Ondanks het stereotiepe beeld zijn de meeste Thaise vrouwen onafhankelijk en ondernemend. Vrouwen in Thailand hebben over het algemeen een sterke economische positie, maar de traditionele genderongelijkheid speelt ondanks die sterke positie een grote rol in hun beslissingen. Ook

Foto: Paval Hazinski/Flickr

in Europa is economische onafhankelijkheid belangrijk voor hen. Ze brengen hun echtgenoten misschien wel hun sloffen, maar zij beslissen over hoe het gezinsinkomen wordt besteed. Toch is de situatie van veel Thaise migrantenvrouwen er een van ongelijkheid. Vooral in de eerste jaren zijn ze afhankelijk van hun, vaak veel oudere, partner. Een aanzienlijk deel, zeker de oudere generaties Thaise migrantenvrouwen, is laagopgeleid en heeft geen rooskleurige arbeidsmarktpositie. Maar binnen deze omstandigheden creëren Thaise vrouwen vaak mogelijkheden voor zichzelf, bijvoorbeeld door het starten van een eigen bedrijf. Ze gebruiken hun migratie als een hulpmiddel om hun positie in de maatschappij te verbeteren.

Karen Haandrikman, Stockholm University,
e-mail: Karen.haandrikman@humangeo.su.se

Natasha Webster, Stockholm University,
e-mail: Natasha.webster@humangeo.su.se

LITERATUUR:

- Sociaal en Cultureel Planbureau (2014), *Huwelijksmigratie in Nederland. Achtergronden en leefsituatie van huwelijksmigranten*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Suksomboon, P. (2009), *Thai migrant women in the Netherlands: Cross-cultural marriages and families*. Proefschrift Universiteit Leiden, Leiden.
- Webster, N. en K. Haandrikman (2016), Thai women in Sweden: Victims or participants? *Social Sciences Asia* 2(1), pp. 13–29.
- Webster, N. en K. Haandrikman (2017), Thai women entrepreneurs in Sweden: Critical perspectives on migrant small businesses. *Women's Studies International Forum* 60, pp. 17–27.

Flexibel contract staat een vaste partnerrelatie onder laagopgeleiden in de weg

KATJA CHKALOVA & RUBEN VAN GAALEN

De arbeidsmarkt wordt in toenemende mate gekenmerkt door een flexibilisering van contractrelaties. Wat doet die onzekerheid over contracten met de partnerrelaties die mensen met elkaar willen aangaan? En is die invloed even groot voor laag- als hoogopgeleiden? CBS-onderzoek laat zien dat de kans dat laagopgeleide mannen en vrouwen met een flexibel contract gaan samenwonen lager is dan onder laagopgeleiden met een vast contract. Onder middelbaar- of hoogopgeleiden maakt de mate van onzekerheid over het arbeidscontract geen duidelijk verschil voor het aangaan van een samenwoonrelatie of huwelijk.

Foto: Bas Bogers/Flickr

De arbeidsmarkt is de laatste jaren sterk geflexibiliseerd. Het aantal werknemers met een flexibel contract is in Nederland in korte tijd fors toegenomen. Zo werkte begin deze eeuw nog drie kwart van de werkenden met een vast contract, terwijl in 2017 dit aandeel nog slechts 60 procent bedroeg (CBS, 2018). Daarmee is het aantal werkenden met een relatief grote baan- en inkomensonzekerheid eveneens gestegen. Een flexibele arbeidsrelatie kan op verschillende manieren onzekerheid creëren. Mensen met een flexibele arbeidsrelatie lopen ten eerste een grotere kans op baanverlies. Dit betekent een grotere baanonzekerheid en een daaruit voortvloeiende grotere inkomensonzekerheid op de langere termijn. Daarnaast hebben flexibel werkenden minder door de werkgever betaalde scholings- en trainingsmogelijkheden en ontvangen ze gemiddeld lagere lonen. Deze nadelen van flexwerk kunnen onzekerheid creëren onder flexwerkers over hun perspectieven op de arbeidsmarkt.

Economische onzekerheid en relatievorming

Maar die onzekerheid kan ook de relatievorming beïnvloeden. Financiële buffers, maar ook het beschikken over bepaalde veelgevraagde competenties kunnen die economische zekerheid bieden. En uiteraard kan ook een stabiel inkomen dat samen gaat met een vast contract de financiële basis vormen voor een huishouden. Deze economische zekerheid zal als een aantrekkelijke eigenschap worden gezien door potentiële partners en zal de kans op een samenwoonrelatie vergroten. Flexibele arbeid impliceert echter onzekerheid en kan jongeren dus weerhouden van het aangaan van verplichtingen die relatievorming met zich meebrengt.

Tegelijkertijd is het steeds moeilijker geworden om een goede inschatting te maken van iemands perspectieven op de arbeidsmarkt, vooral aan het begin van de carrière. Arbeidspatronen zijn grilliger en onvoorspelbaarder dan vroeger en vooral jongeren hebben in toenemende mate te maken met onzekerheid op de arbeidsmarkt. De inschatting van iemands langetermijnperspectieven op de arbeidsmarkt blijft echter cruciaal om te kunnen bepalen of hij/zij een goede huwelijkskandidaat is. Wat dit betreft kan een samenwoonrelatie fungeren als een proefperiode. Zo kunnen samenwoonpartners meer informatie over elkaar verzamelen voordat ze grote verplichtingen met elkaar aangaan zoals trouwen en kinderen krijgen. En omdat de kosten van het uit elkaar gaan bij samenwonende partners laag zijn, zal een onzekere situatie het aangaan van een samenwoonrelatie niet belemmeren. Daarnaast kunnen de schaalvoordelen van het samenwonen een compenserende kracht vormen voor personen die albei in een onzekere positie verkeren. Terwijl de economische onzekerheid deze groep zal weerhouden van grote verplichtingen zoals trouwen en kinderen krijgen, zal een onzekere situatie de kansen op samenwonen niet belemmeren.

Tot slot is er nog een argument voor de verwachting dat de onzekerheid van een flexibel contract een vaste relatie niet in de weg hoeft te staan. Volgens psychologische theorieën zullen mensen over het algemeen onzekerheid proberen te verminderen. Vrouwen kunnen dat bijvoorbeeld doen door te kiezen voor een alternatieve carrière als moeder en/of huisvrouw, een rol die bij vrouwen sociaal-cultureel geaccepteerd is. Vrouwen met weinig vooruitzichten op de arbeidsmarkt zullen volgens deze theorie sneller geneigd zijn om een vaste relatie aan te gaan en kinderen te krijgen om zo meer structuur en zekerheid te krijgen in een onzekere levensloop.

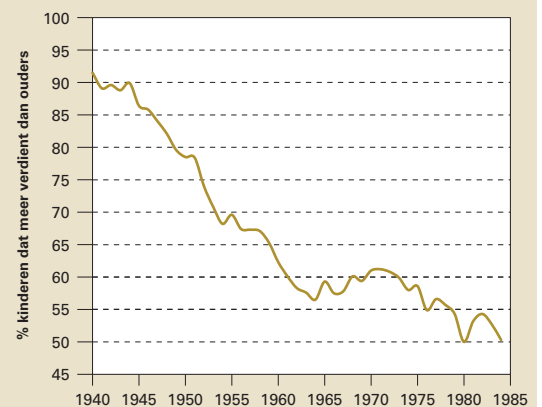
Opleidingsniveau

Het bovenstaande kan in meer of mindere mate gelden voor hoog- en laagopgeleide stellen. De toegenomen onzekerheid op de arbeidsmarkt raakt voornamelijk laagopgeleiden. Deze groep heeft een groter risico op werkloosheid, meer kans op een onzekere arbeidsrelatie en een onregelmatig inkomen dan hoger opgeleiden. Onder laagopgeleiden bestaat daarom een grotere economische noodzaak dat beide partners bijdragen aan het huishoudinkomen. Echter, het hoogst

demodata

DE AMERIKAANSE DROOM VERVAAGT

Een van de karakteristieken van de Amerikaanse droom van vooruitgang is dat kinderen een hogere levensstandaard dan hun ouders bereiken. Recent onderzoek laat zien dat die droom voor steeds minder mensen bereikbaar is. In het 'Equality of Opportunity'-project is onderzocht of het huishoudinkomen van kinderen op leeftijd 30 (gecorrigeerd voor inflatie) hoger is dan het huishoudinkomen van hun ouders toen zij 30 jaar waren. De vooruitgangsdroom is in bijna een halve eeuw gehalveerd: 90 procent van alle kinderen geboren rond 1940 boekte een hoger inkomen dan hun ouders. Dat vooruitgangscijfer is veertig jaar later nog maar 50 procent.

Bron: Chetty et al. (2016), The Fading American Dream, tabel 1,

<http://www.equality-of-opportunity.org/>

behaalde opleidingsniveau hangt niet alleen samen met inkomen, maar is ook gerelateerd aan verschillen in opvattingen en normen over de taakverdeling binnen partnerrelaties. Hoogopgeleiden streven vermoedelijk een meer moderne en dus gelijkere verdeling van werk en zorg na dan laagopgeleiden. Men zou dus verwachten dat laagopgeleide mannen het grootste nadeel zullen ondervinden van een onzekere carrière vanwege minder arbeidsmarktperspectieven én een grotere sociaal-culturele druk om de kostwinnersrol te vervullen.

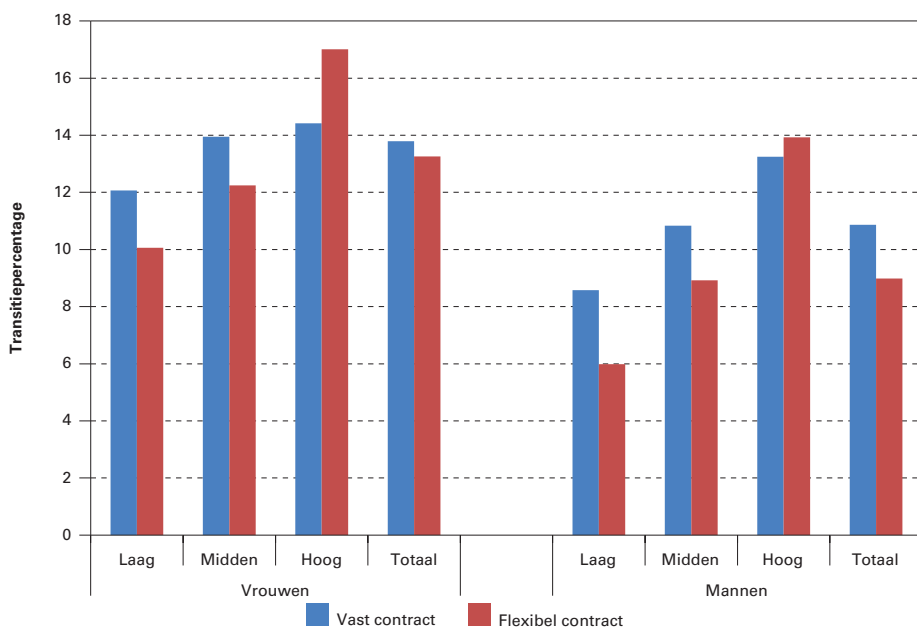
Het is uiteraard de vraag of dit soort theoretische bespiegelingen ook opgeld doen in de praktijk. Wij hebben daarom onderzocht hoe de transitie verloopt van alleenstaand naar samenwonen en van samenwonen naar trouwen, waarbij we speciaal letten op de arbeidscontractvorm en de (afgeronde) opleiding die partners hebben. Daarvoor is een selectie gemaakt van personen in de leeftijd 18 tot ongeveer 40/45 jaar in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) over de jaren 2003-2015 (zie verder kader).

ONDERZOEK CBS

Met de Enquête Beroepsbevolking (EBB) in combinatie met het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden (SSB) over de jaren 2003-2015 is onderzocht of een flexibele arbeidsrelatie negatief samenhangt met de kans om een partnerrelatie aan te gaan. De EBB is een onderzoek met ongeveer 65.000 respondenten per jaar, die maximaal vijf kwartalen worden gevolgd. Uit dit onderzoek zijn over de jaren 2003-2015 alleenstaande mannen (68 duizend) en vrouwen (44 duizend) geselecteerd die tijdens het eerste interview kinderloos en niet onderwijsvolgend waren. Deze personen zijn vervolgens gekoppeld aan het SSB om vast te kunnen stellen of ze binnen een jaar na de eerste deelname aan de EBB zijn gaan samenwonen.

Ook is er gekeken of samenwonende ongehuwde heterostellen (32 duizend) uit de EBB de overgang hebben gemaakt naar een huwelijk of geregistreerd partnerschap binnen dezelfde tijdspanne van een jaar. Mannen gaan over het algemeen op hogere leeftijd samenwonen en trouwen dan vrouwen, daarom is de leeftijdsgroep beperkt tot die van 18-45 jaar voor mannen en 18-40 jaar voor vrouwen. Omdat we alleen in personen geïnteresseerd zijn die het onderwijssysteem hebben verlaten, zijn partnerrelaties geselecteerd waarin beide partners geen onderwijs meer volgen.

Figuur 1. Percentage alleenstaande mannen en vrouwen dat binnen een jaar na het interview gaat samenwonen (transitiepercentages), naar opleidingsniveau en type arbeidscontract

Bron: EBB/SSB 2003-2015, eigen berekeningen

Van alleenstaand naar samenwonen

Voor de totale groep alleenstaanden (waaronder werknemers, zzp-ers, inactieven en werklozen) blijkt dat ongeveer negen procent van de mannen en 12 procent van de vrouwen zijn gaan samenwonen binnen een jaar na het interview. Dit verschil tussen mannen en vrouwen komt deels doordat mannen over het algemeen iets ouder zijn als ze gaan samenwonen, maar ook omdat mannen vaker uit een andere uitgangspositie dan alleenstaand (zoals uit een andere partnerrelatie) gaan samenwonen. Hier richten wij ons voornamelijk op de variatie naar arbeidsmarktsituatie en opleiding. In figuur 1 zijn voor de groep werknemers de transitiepercentages van alleenstaand naar samenwonen weergegeven, met een uitsplitsing naar opleiding en arbeidscontract.

Hoogopgeleide mannen met een vaste arbeidsrelatie gaan net iets minder vaak samenwonen (13 procent) dan hoogopgeleiden mannen met een flexibel contract (14%). Bij vrouwen is het verschil nog meer in het voordeel van flexwerkers: 14 ten opzichte van 17 procent. Hoogopgeleide vrouwen en mannen zijn relatief gezien wat ouder met een hoger inkomen wat deels de hogere transitiepercentages verklaart. Slechts zes procent van de laagopgeleide mannen gaat binnen een jaar samenwonen als ze een flexibel contract hebben. Bij laagopgeleide mannen met een vast contract ligt dat percentage twee procentpunten hoger. Ook onder laagopgeleide vrouwen is een vergelijkbaar patroon te zien. Gecorrigeerd voor allerlei achtergrondkenmerken zoals leeftijd en inkomen, verdwijnt het verschil tussen flexwerk en vast werk bij hoogopgeleiden, maar bij laagopgeleide mannen en vrouwen en middelbaar opgeleide vrouwen blijft het verschil tussen flexwerk en vast werk bestaan in het voordeel van een vast contract. Het lijkt er dus op dat vooral onder laagopgeleiden het hebben van een vast contract een voordeel biedt bij de opbouw van een vaste partnerrelatie.

Van samenwonen naar trouwen

Van de heterostellen die op het moment van het interview ongehuwd samenwoonden ging negen procent binnen een jaar trouwen of sloot een geregistreerd partnerschap af. In figuur 2 zijn de transitiepercentages van samenwonend naar geregistreerd samenwonend of gehuwd weergegeven naar arbeidsmarktsituatie en opleidingsniveau. Laagopgeleide mannen en vrouwen met een flexibele baan blijken minder vaak te trouwen dan laagopgeleiden met een vaste baan. Ook hier geldt dat het vaker jongere mensen betreft met een gemiddeld lager inkomen. Als er gecorrigeerd wordt voor deze kenmerken lijkt de arbeidsmarktpositie van de vrouw niet meer samen te hangen met de kans voor een stel om te gaan

Foto: FaceMePlus/Flickr

trouwen. De arbeidsmarktpositie van laagopgeleide mannen daarentegen blijkt gecorrigeerd voor achtergrondkenmerken wel een rol te spelen in de beslissing om wel of niet te gaan trouwen. Hoewel in figuur 2 de transitiekans voor middelbaar opgeleide mannen ook uiteenloopt voor vaste en flexibele arbeidsmarktposities, is dit verschil niet statistisch significant.

Conclusie

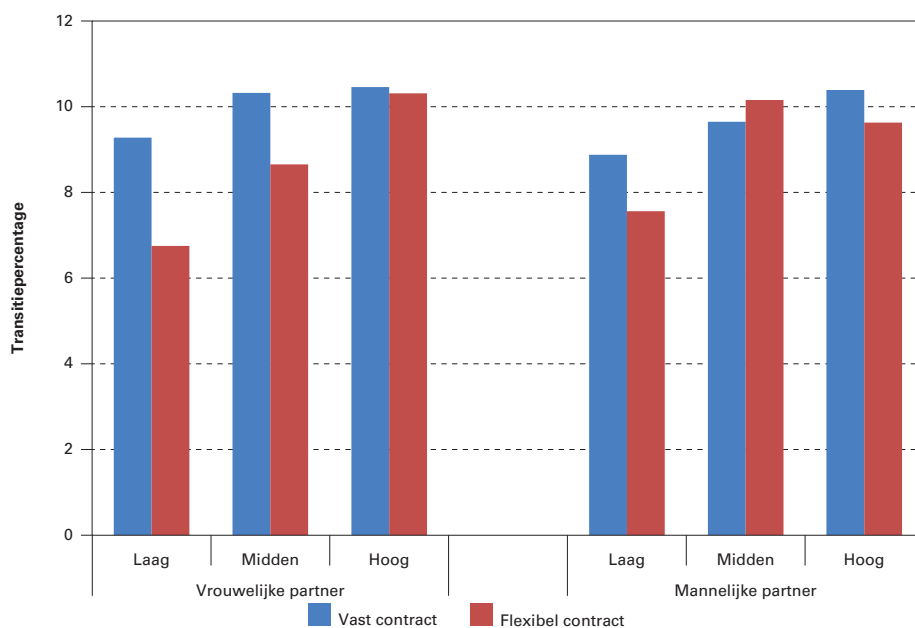
De toegenomen onzekerheid op de arbeidsmarkt raakt voornamelijk laagopgeleiden. Ze lopen een groter risico op werkloosheid, hebben meer kans op een onzekere arbeidsrelatie en een onregelmatig inkomen dan hoger opgeleiden. Uit dit onderzoek blijkt bovendien dat een flexibele arbeidsrelatie onder laagopgeleiden gerelateerd is aan een kleinere kans op een samenwoonrelatie. Dit negatieve effect op relatievorming kan mensen op allerlei terreinen direct raken. Het ontbreken of uitblijven van een vaste partnerrelatie kan gevolgen hebben voor bijvoorbeeld de vruchtbaarheid en de gezondheid, maar ook voor het welbevinden: mensen met een partner scoren over het algemeen hoger op welvaart en welzijn.

De bevindingen wat betreft de kans om samen te gaan wonen gelden, in tegenstelling tot onze verwachtingen, zowel voor mannen als vrouwen. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat onder laagopgeleiden economische zekerheid doorslaggevend is bij het vormen van een samenwoonrelatie waarbij zekerheid van beide inkomens van belang is. Eenmaal samenwonend is het vooral de onzekere positie van de man die negatief samenhangt met de transitie naar trouwen. Ook hierbij geldt dat het negatieve effect van arbeidsonzekerheid op trouwen vooral onder laagopgeleide mannen speelt. Mogelijk spelen andere factoren na het vormen van het huishouden een grotere rol: de economische situatie van de vrouw doet er dan minder toe terwijl de man wel wordt geacht zijn kostwinnersrol te blijven vervullen.

Voor hoger opgeleiden geldt dat flexibele arbeid geen belemmering is voor een vaste partnerrelatie: niet voor het samenwonen en ook niet voor het trouwen. Blijkbaar zien hoogopgeleiden een flexibel contract niet als een belemmering voor een vaste relatie ondanks de onzekerheid die het met zich meebrengt. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de betere vooruitzichten die hoger opgeleiden op de arbeidsmarkt hebben. Lager opgeleide stellen moeten vaker van één inkomen rondkomen en zij voelen dus waarschijnlijk meer druk om dat eerst veilig te stellen, alvorens ze een (volgende) stap in hun relatie willen maken. Omdat hoger opgeleiden vaker beiden werkzaam zijn is de kans groter dat de ene partner (met een vast contract) de onzekerheid van de ander (met een flexibel contract) kan compenseren.

Tot slot, in dit onderzoek is maar beperkt rekening gehouden met de timing van gebeurtenissen. Het blijft daarom nog een open vraag of de negatieve invloed van arbeidsonzekerheid op het aangaan van vaste relaties blijvend is. Het is niet onvoorstelbaar dat mensen het samenwonen of

Figuur 2. Percentage samenwoners dat binnen een jaar na het interview gaat trouwen (transitiepercentage), naar de situatie van de mannelijke en vrouwelijke partner, opleidingsniveau en type arbeidscontract

Bron: EBB/SSB 2003-2015, eigen berekeningen

trouwen uitstellen tot het moment dat er meer zekerheid is. Mogelijk wordt een inhaalslag gemaakt. Het zou kunnen dat een deel van de mensen met aanhoudende arbeidsonzekerheid uiteindelijk toch gaan samenwonen en/of trouwen. Gezien de kwetsbare situatie van laagopgeleiden met relatief minder vooruitzichten op vastigheid, is het echter de vraag of een dergelijke inhaalslag bij deze groep mogelijk is. Toekomstig onderzoek zou hier meer duidelijk over moeten geven.

Katja Chkalova, CBS en Universiteit van Amsterdam, e-mail: k.chkalova@cbs.nl

Ruben van Gaalen, CBS en Universiteit van Amsterdam, e-mail: r.vangaalen@cbs.nl

LITERATUUR:

- Chkalova, K., en R. van Gaalen (2017), Staat een flexibele arbeidsrelatie een vaste partnerrelatie in de weg? *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 33(3), pp. 242-359.
- CBS (2018), Arbeidsdeelname; kerncijfers. Statline, Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Friedman, D., M. Hechter, en S. Kanazawa (1994). A theory of the value of children. *Demography*, 31(3), 375-401.
- Mills, M., H.P. Blossfeld, en E. Klijzing (2005), Becoming an adult in uncertain times. In: H.P. Blossfeld et al. (red.), *Globalization, Uncertainty and Youth in Society: The Losers in a Globalizing World*, pp. 393-411, London: Routledge
- Oppenheimer, V.K. (1988), A theory of marriage timing: Assortative mating under varying degrees of uncertainty. *American Journal of Sociology*, 94(3), pp. 563-591

aankondiging

Van 6 tot 9 juni 2018 vindt de tweejaarlijkse Europese Bevolkingsconferentie plaats, dit jaar in Brussel (<https://www.epc2018.be/>). Ter gelegenheid van dit congres zal het mei-nummer van Demos een Engelstalig nummer worden. Dit nummer wordt ook op het congres verspreid. In juni komt uw vertrouwde Nederlandstalige Demos weer.

Risico op sterven door vliegtuig-ongeluk sterk afgenomen

Hoewel het aantal ernstige vliegtuigongelukken jaarlijks fluctueert, is er een duidelijke dalende trend. 2017 was met wereldwijd minder dan 50 dodelijke slachtoffers zelfs een uitzonderlijk veilig jaar voor de luchtvaartsector.

Begin jaren zeventig kwamen er jaarlijks gemiddeld nog zo'n 1.900 mensen om bij ongelukken en rampen met passagiersvliegtuigen. De afgelopen drie jaar is dat gedaald tot een jaarlijks gemiddelde van 270 dodelijke slachtoffers. En dat terwijl de luchtvaartsector enorm is gegroeid. Het aantal vluchten is in een periode van zo'n 50 jaar bijna verviervoudigd: van 9,5 miljoen vluchten begin jaren zeventig tot 36,8 miljoen vluchten in 2017. Het aantal passagiers is in diezelfde periode zelfs meer dan vertienvoudigd: van 310 miljoen in 1970 tot naar schatting ruim vier miljard in 2017.

Het risico van vliegen is dan ook sterk afgenomen. Vooral in de periode van begin jaren zeventig tot halverwege de jaren tachtig was er een sterke daling. Het risico daalde toen van 52 tot 15 dodelijke slachtoffers per 10 miljoen vliegtuigpassagiers. In tweede helft van de jaren tachtig was er een stijging door enkele grote vliegtuigrampen, waaronder het grootste ongeval met één vliegtuig, van Japan Airlines (1985, 520 doden), de aanslag op een Air India-toestel (1985, 329 doden), de 'Lockerbie'-aanslag op

een PanAm-toestel (1988, 270 doden) en de SLM-ramp in Suriname (1989, 176 doden). Sindsdien zien we een dalende trend zowel in het risico op dodelijke incidenten als aantal slachtoffers. Hoewel er nadien enkele jaren waren met extreem negatieve uitschieters, zoals 1996 (met negen crashes met meer dan 100 slachtoffers) en het meest recent 2014 met zowel de MH-370- als de MH-17-ramp, is het risico sinds 2015 gedaald tot minder dan één dodelijk slachtoffer per 10 miljoen vliegtuigpassagiers. Regionaal zijn er wel grote verschillen. Over het afgelopen decennium genomen vielen de meeste slachtoffers in Azië (36 procent van het totaal), maar het risico was verreweg het hoogst in Afrika (een factor tien hoger dan gemiddeld).

Ondanks de wereldwijd dalende trend weten we nu echter al wel dat 2018 qua vliegveiligheid slechter zal scoren dan het afgelopen jaar. In de eerste drie maanden van het jaar waren door rampen in Rusland, Iran en Nepal al vier keer zoveel slachtoffers te betreuren als in heel 2017.

Peter Ekamper, NIDI, e-mail: ekamper@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

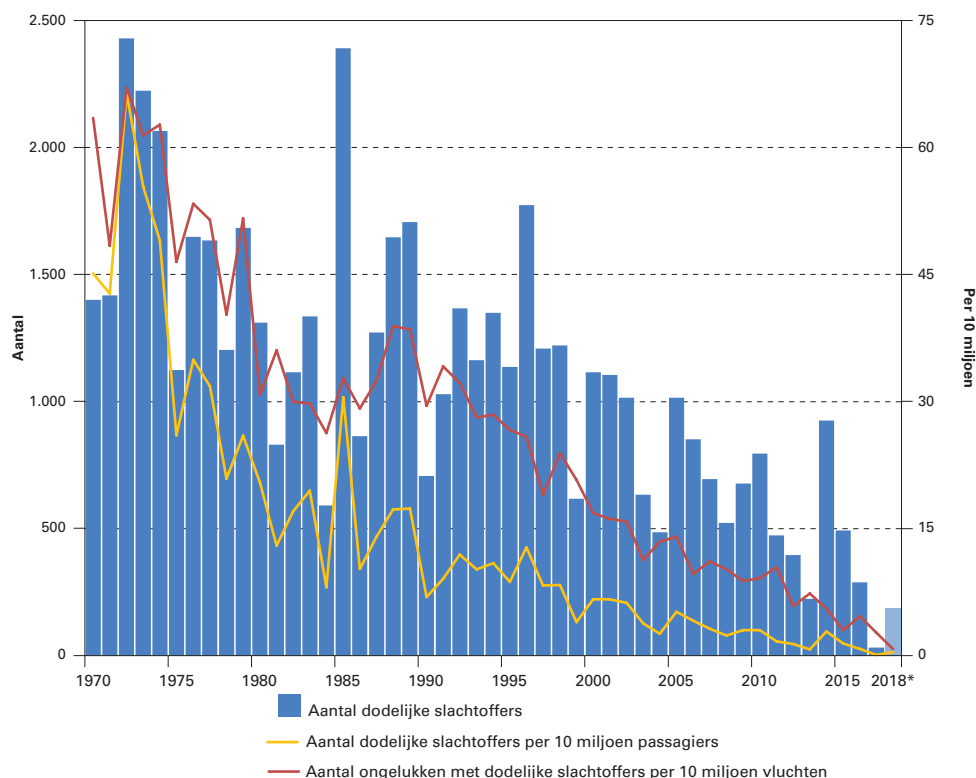
Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Nico van Nimwegen, redacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Jaap Oude Mulders, redacteur Fanny Janssen (RUG), redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Abonnementen	gratis
Druk	Koninklijke Van der Most
Opmaak	www.up-score.nl

Dodelijke slachtoffers van ongelukken met passagiersvliegtuigen (aantallen en per 10 miljoen vliegtuigpassagiers) en dodelijke vliegtuigongelukken (per 10 miljoen vluchten), 1970-2018*

* Aantallen slachtoffers en ongelukken t/m maart 2018 (inclusief aanslagen, kapingen etc.).

Bron: Aviation Safety Network en World Bank (data); NIDI (berekeningen en figuur).

DATA

De gegevens over de aantallen vliegtuigongelukken en de aantallen daarbij gevallen dodelijke slachtoffers zijn afkomstig uit de accident database van het Aviation Safety Network (ASN), waarin gedetailleerde gegevens per incident worden bijgehouden van vliegtuigongevallen sinds 1919. De gegevens over het aantal vluchten en vliegtuigpassagiers, beschikbaar vanaf 1970, zijn ontleend aan de databank van de Wereldbank en gebaseerd op schattingen van de International Civil Aviation Organization (ICAO). De verwachte aantallen vluchten en passagiers in 2018 zijn geëxtrapoleerd.